

Vi läser om det som läkemedel och ser det i annonser för hälsokostpreparat, hudkrämer, tamponger och make up, i matlagningsprogram på Netflix och i kända influencers sociala medier. Det talas om CBD-olja och om medicinsk cannabis. Men vad betyder det egentligen? Här försöker vi att reda ut begreppen i en snårig djungel av lagstiftning, läkemedel och ren cannabisbusiness.

Växten cannabis sativa

Cannabis sativa är en hampväxt som växer snabbt och klarar de flesta klimat. Växten har en rad användningsområden från rep och textilier till fågelfrö. Den har också använts som berusningsmedel och medicinalväxt. Honplantan innehåller många hallucinogena, psykoaktiva och fysiologiskt aktiva kemikalier som kallas för cannabinoider. Det finns en mängd olika cannabinoider, men de främsta är THC (Tetrahydrocannabinol) och CBD (cannabidiol), där THC är det hallucinogena ämne i cannabis som ger ett rus. Frukten på växten är en liten nöt som kallas hampfrö och ur den kan man utvinna hampolja. Detta till skillnad från så kallad CBD-olja, som utvinns ur växten. Hampolja innehåller en mycket liten mängd CBD.

Vad är medicinsk cannabis?

FN klassar i sina narkotikakonventioner all hantering av cannabis som förbjuden, utöver vetenskapliga och medicinska ändamål. Men vad är då medicinska ändamål? Det pågår forskning om de medicinska effekterna av vissa ämnen i cannabis som THC och CBD och i Sverige finns idag ett fåtal cannabinoid-baserade läkemedel som är godkända av Läkemedelsverket; Främst Sativex, en munspray som används för att lindra symptom vid MS och Epidyolex som kan minska svår barnepilepsi. Läkemedelsverket har även gett licens för utskrivning av icke-godkända cannabispreparat som Bediol. Användningen av både Sativex och Bediol har mångdubblats de senaste åren, men även om ökningen är stor procentuellt är det totala antalet patienter som behandlas med medicinsk cannabis fortfarande få.

Forskningsunderlaget för användning utöver MS och barnepilepsi är dock ganska svagt. Det finns många små och korta studier där olika cannabispreparat använts för olika former av smärttillstånd och därmed är svåra att jämföra.

Den största metastudien hittills kring cannabis och kronisk smärta publicerades 2018 och utgick från ett underlag på nära 100 studier och omkring 10 000 patienter. [Läkartidningen](#) sammanfattade studien med konklusionen att det inte är sannolikt att cannabinoider är särskilt effektiva läkemedel mot kronisk smärta. Artikeln säger att "diskussionen om cannabinoidernas plats i smärtvården bör vara vetenskapligt förankrad" och att det inte är vetenskapligt försvarbart att föreskriva cannabis-relaterade preparat på bred front.

De läkemedel som blivit godkända har dock inte mycket med cannabisrökning att göra och inget land har hittills heller godkänt cannabis som läkemedel. En jämförelse kan göras med opium som har vissa medicinska effekter. Trots det finns det inget som heter "medicinsk opium" och växtdelar från opiumplantan kan inte förskrivas som läkemedel. Däremot kan morfin framställas ur opium och kan som godkänt läkemedel användas och förskrivas inom sjukvården. Vi skulle därmed kunna vän-

da på begreppet och istället för "medicinsk cannabis" beskriva det som att cannabis innehåller många ämnen och några av dem går att använda i läkemedel.

I gränslandet

Begreppet medicinsk cannabis används dock inte bara för godkända läkemedel, utan som etikett för en rad preparat och användningsområden. Cannabis beskrivs som svaret på det mesta; från mensvärk till cancer. Att bredda den egentliga innebörden av medicinsk cannabis, oavsett evidens och godkännande som läkemedel, är ett effektivt sätt att normalisera cannabis hos en större målgrupp. Det blir också ett sätt att tala om cannabis som något ofarligt, ja till och med hälsosamt.

Marknadsföringen av olika former av CBD-produkter är stor, inte minst internationellt, men även i Sverige. De förekommer främst i form av CBD-olja, i hudvårdsprodukter eller som kapslar och sägs lindra en rad symptom. Nästan alltid är produkterna prydda med ett cannabislöv på förpackningen.

Eventuella positiva effekter av CBD forskas kring, framförallt vad gäller smärtlindring, ångestdämpande effekter och sömnsvärigheter. Resultaten är dock, som lyftes i Läkartidningen, inte tillräckliga för att användas på bred front. De ska även ställas mot biverkningar, som illamående, trötthet och irritabilitet. Klart är dock att det krävs en relativt hög dos av CBD för att nå resultat - doser långt högre än de som finns i exempelvis hudvårdsprodukter eller några droppar CBD-olja i en drink. Tester har också visat att innehållet i CBD-produkterna ofta inte motsvarar den nivå av CBD som utlovas i innehållsförteckning och marknadsföring.

Vad säger lagen?

I Sverige klassar [Läkemedelsverket](#) rena CBD-produkter, utan THC, som intas oralt eller inhaleras som läkemedel och de faller därmed under läkemedelslagstiftningen. Läkemedelsverket har också förbjudit näringsidkare att sälja CBD-olja med påståenden om att de har medicinska egenskaper. Detta har överklagats av berörda företag, men Förvaltningsrätten har slagit fast att Läkemedelsverkets förbud var korrekt. Oljorna får därmed endast säljas och marknadsföras om preparaten först är godkända som läkemedel av Läkemedelsverket, vilka inga CBD-oljor är idag, utöver Epidyolex.

Innehåller CBD-produkter även THC - vilket inte är helt ovanligt även i produkter som uppges vara rena från THC - så klassas de som narkotika och faller därmed under narkotikalagstiftningen. Att köpa, handla och använda dessa produkter utgör därmed ett narkotikabrott. Det inkluderar även olja som utvunnits ur lagligt producerad industrihampa, dvs en beredning, vilket fastslogs av [Högsta Domstolen](#) 2019.

Undantaget för så kallad industrihampa gäller hampa av, enligt EU, godkända sorter som har en THC-halt under 0,2 % och kräver att man först ansöker om så kallat gårdsstöd hos Jordbruksverket. All odling av hampa som inte söks stöd för betraktas som narkotikaproduktion. Att processa hampa, t ex att utvinna olja, är som nämnts ovan inte tillåtet.

Produkter som innehåller CBD men som inte har en läkemedelsliknande form utan ingår i exempelvis godis eller drycker, räknas som livsmedel och faller därmed under Livsmedelslagstiftningen. CBD-olja räknas dock som ett så kallat "nytt livsmedel" tillsammans med övriga cannabinoider och får inte släppas ut på marknaden innan de har blivit godkända. Hampafrö samt hampolja är dock inte detsamma, utan räknas som livsmedel som är godkända för försäljning.

Banar väg för legalisering

Så varför investeras det enorma summor på produktutveckling, marknadsföring, symposier och produktplacering för ett måttligt verksamt preparat med ett begränsat användningsområde?

Att koppla cannabis till hälsa genom CBD-produkter ger en ingång till nya marknader, nya målgrupper och med det en normalisering av cannabis. Bakom satsningarna står ett antal tunga investerare och bolag, även svenska. Precis samma utveckling skedde tidigare i de delstater i USA samt Kanada som idag har legaliserat cannabis. Även där gick processen stegvis, där ett antal individer gick i bränschen för en legalisering av medicinsk cannabis, som tog fart först efter stöd från investerare som kunde skapa en mer välorganiserad och ekonomiskt stark rörelse. Det ledde till att San Francisco legaliserade cannabis för medicinskt bruk 1996, för att 20 år senare legalisera cannabis fullt ut. Och med dem exempelvis Colorado och Kanada.

I de delstater som legaliserat cannabis för medicinskt bruk innebär detta att en läkare kan ge en rekommendation om att använda cannabis, dock inte förskriva ett recept. Rekommendationen är endast en administrativ åtgärd som innebär att personen kan köpa cannabis till en lägre kostnad jämfört med så kallad rekreationell cannabis samt att personen kan inneha en större mängd utan att få påföljder i den händelse polisen ingriper.

Det amerikanska läkemedelsverket har dock inte godkänt cannabis som läkemedel och har kritiserat återförsäljare som marknadsfört cannabis med påståenden om medicinska effekter som det inte finns evidens för. Även det amerikanska läkarförbundet avråder från att använda cannabis.

Vad är problemet?

Forskning pågår för möjliga användningsområden av cannabinoider inom läkemedel och utvärdering av de läkemedel som idag finns på marknaden. Det är dock en mycket marginell del av de preparat som marknadsförs genom att kopplas till medicinska egenskaper. Den normalisering av cannabis som CBD-preparat inom hälso- och skönhetsindustrin bidrar till riskerar istället att överskugga konsekvenserna av cannabisanvändandet och öka konsumtionen. En indikator på det är den undersökning som CAN, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, genomför bland svenska skolelever och som 2019 visar att allt färre unga uppfattar att det är "en stor risk att använda cannabis regelbundet". Se rapporten: "[Ungas riskuppfattning och bruk - hänger det ihop](#)"

Men vilka konsekvenser kan cannabisanvändning leda till? Cannabis påverkar våra kognitiva förmågor; som minne, tal och motorik. På längre sikt kan det ge bestående men, kopplat till sämre inlärning, ökade risk för psykoser och beroende. Inte minst bland unga, där utvecklingen av hjärnan - som pågår upp till omkring 24 års ålder - kan påverkas och även avstanna.

De konsekvenser som låg till grund för att cannabis en gång i tiden förbjöds enligt FN:s konventioner är idag betydligt större, då den genomsnittliga THC-halten i dagens cannabis är mångfalt högre än tidigare. Det visar sig även i ett ökat antal fall av psykoser och schizofreni som kan knytas till cannabisanvändande, vilket exempelvis redovisades i en artikel i [The Lancet 2019](#). Argument tunga nog att inte genomföra en legalisering.